

TŐKÉS LÁSZLÓ

Húsz év után

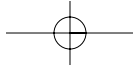
okan és okkal bírálják az Európai Uniót. Az önállóságukat, szuverenitásukat féltő tagországok, az identitásuk megőrzéséhez ragaszkodó nemzetek saját és sajátos érdekeiket védik a globalizmusba átcsapó integrációtól. Senki nem kívánja – amerikai mintára – egy „Európai Egyesült Államok” létrejöttét. Egyes hátrányos helyzetbe került, volt kommunista országok lakosai úgy érzik, hogy a Szovjet Birodalomból az Európai Unióba való átkerülésükkel csak a „főhatalom” változott: „cseberből vederbe estek”, helyzetük éppen oly hátrányos, mint volt annak előtte. Ennek tulajdonítható például Magyarországon a kádári „gulyáskommunizmus” vagy éppenséggel Romániában a sötét Ceaușescu-korszak iránti nosztalgia, a keletnémet „trabantos” világba visszakíváncozókról nem is beszélve.

Húsz évvel a kommunista diktatúra bukása, illetve a kelet-közép-európai rendszerváltozás kezdete után felemás érzésekkel emlékezünk meg a jeles évfordulóról – mint ahogyan az azóta eltelt időszak (1989–2009), valamint a mostanra kialakult helyzet is tele van kínzó ellentmondásokkal. Valahogy úgy vagyunk ezzel, mint Izrael egyiptomi fogságból szabaduló népe a pusztai vándorlás mostoha körülményeivel – sivár jelenével –, amikor is kivívott szabadságukból az egyiptomi „húsos fazakak” biztonságába kíváncsoznak vissza, feledve az „Ígéret földjében” kiábrázolódó, remélt jobb jövőt. És az anyagi szükség hatására, a szabadulás útjáról letérve, máris képesek volnának a szolgaság reménytelen világába visszatérni – szabadító és kegyelmes Istenüket is élettelen és tehetetlen bálványokra cserélve fel...

Két héttel ezelőtt az Európai Néppárt berlini rendezvényén a „vasfüggöny” lebontásának évfordulóját ünnepeltük, és a húsz évvel ezelőtti diktatúra korszakát felidézve, a húsz év utáni helyzetet vettük számba és értékeltük. Az Európai Parlamentben egymást érik a konferenciák, kiállítások és megemlékezések, melyek a Berlieni Fal leomlásától az Európa újraegyesüléséig terjedő átalakulási folyamatot követik nyomon. Múlt héten mi is „Temesvártól Brüsszelig” elnevezéssel rendeztünk évfordulói emlékkonferenciát a Romániában bekövetkezett változásokról. Berlintől Varsóig, Budapeستől Bukarestig és Vilniusztól Prágáig – mindenütt együtt emlékezünk, és járjuk végig az 1989 óta megtett utat, hogy

Elhangzott a kelet-közép-európai változások 20. évfordulójára rendezett nemzetközi konferencián, Ljubljanában, 2009. november 26-án.

annak tanulságait levonva és annak folytatásaképpen a megkezdett úton, helyes irányban haladhassunk tovább. Másképpen hogyan is remélhetnénk magunknak egy jobb és szebb jövőt?

A régmúltban az egyes népek és országok csak magukra számíthattak. Az erősebb elnyomta a gyengébbet, a nagyobb a kisebbet, vesztes küzdelmeikben és szabadságharcaikban az elnyomottak rendre magukra és alulmaradtak. Az „aki bírja, marja” kegyetlen farkastörvénye érvényesült a világban – és még a XX. században is ennek következtében telepedtek reánk a totalitárius diktatúrák, és szakadtak népeinkre az egymást követő világháborúk.

Bármilyen rossz szóval is illetnénk manapság az Uniót vagy a „globalizmust” – az viszont ma már vitathatatlan, hogy a „globális háború” veszélyétől egyedül az egyetemes együttműködés mentheti meg az emberiséget. A szuperhatalmak, az egymással szembe szegülő két „világ” hidegháborúját és összeütközését megtestesítő Berlini Fal leomlásának, a kommunista parancsuralmi rendszer bukásának, valamint Európa újraegyesülésének az a jövőbe mutató üzenete és tanulsága, hogy az istentelen hatalmi érdekérvényesítés és a „pogány” erőpolitika helyét a közös értékeken alapuló összefogásnak, valamint az egymásra utalt népek és országok kölcsönös szolidaritásának kell átvennie, hogy Krisztus tanításának ökumenikus értelmében „egységeseek lehessünk a sokféleségben”. Ez az értékelvű integráció egész Európa és a világ közös javát szolgálja.

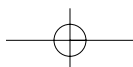
Földünk és az emberiség globális veszélyeztetettségére a globális összefogás legyen a megfelelő válaszunk. Európa örökölt megosztottságának az integráció lehet az immár tapasztalatból is ismert leghatékonyabb ellenszere.

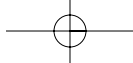
A legutóbbi balkáni háború egyik – kezdeti – helyszínén, illetve a tragikus megosztottságából kiutat kereső volt délszláv államszövetség egyik tagköztársaságában – Szlovéniában – járva az elmondottak érvényességét konkrét formában is alátámaszthatjuk.

Szlovénia legújabbkori történelme – a kívülállók szemében –: valóságos sikertörténet. A kommunizmus bukása, a kelet-közép-európai változások a szlovének számára nemcsak új társadalmi rendszert hoztak, hanem független államuk kikiáltását is lehetővé tették. A politikai rendszerváltozás nemzeti törekvéseik beteljesülésével egészült ki. A kommunista jugoszláv állam „fogságából” való szabadulásuk eseményei gyorsan követték egymást. És kevesebb mint két évtizedes önálló államiságuk ideje elég volt arra, hogy tavaly máris az Európai Unió soros elnökségét töltsék be a szabad és független nemzetek közösségében – az egyesült Európa stratégiai „projektjének” sikerében osztozva.

Hinnünk kell benne, és tennünk kell érte, hogy Európa újraegyesülésének ez az eszmei, spirituális és egészen gyakorlati „békeprogramja”, együttműködési és biztonsági politikája töretlenül tovább haladjon a húsz évvel ezelőtt kivívott szabadság útján. Nem szabad engednünk, hogy a múlt visszahúzó öröksége, valamint a világra rátörő sokrétű válság visszavesse kontinensünket és országainkat.

* * *

Kilencven évvel ezelőtt – Szlovéniához hasonlóan – szülőhazám, Erdély és a temesi Bánság is a Habsburg-birodalomhoz tartozott. Az I. világháború nyomán, a párizsi békekötések folytán a széteső birodalomból minket is a létrejövő utódállamok egyikéhez – a királyi Romániához – csatoltak át. Erdély szinte fele részben kisebbségi polgárai, köztük a magyarok és a németek, az előző elnyomatásból szabadulva új elnyomó impérium fennhatósága alá kerültek.

Hetven évvel ezelőtt vette kezdetét az a korszak, amelyet eleve a Molotov-Ribbentrop-paktum megkötése, Európa Hitler és Sztálin általi felosztása, majd pedig a kirobbanó II. világháború történelmi katasztrófája pecsételt meg.

Több, mint hatvan éve annak, hogy Kelet- és Közép-Európa népei a náciizmus „egyiptomi fogságából” egy újabb totalitárius világrendszer, a kommunizmus „babiloni fogságába” kerültek. Kontinensünk nagyhatalmi újrafelosztásának vált sokkoló jelképévé a Berliini Fal.

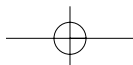
Húsz évvel ezelőtt ez, az egész XX. századon átnyúló hatalmi megosztottság ért véget, a két uralkodó totalitárius rezsim bukása nyomán egy egészen új korszakot nyitva meg Európa történelmében.

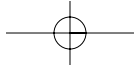
Az 1956-os magyar forradalom, a Prágai Tavasz (1968) és a lengyel Szolidaritás (1980) által félmjelzett, küzdelmes úton jutottunk el végre Európa tényleges felszabadulásáig. Mindehhez döntő módon járult hozzá a létrejöttének 60. évfordulójához érkezett Európai Közösség, nem kevésbé pedig a Szovjet Birodalom megdöntésében oroszlánrészt vállaló „szabad világ”: Amerika.

Tévednének azonban azok, akik azt hinnék, hogy Európa felszabadulása és újraegyesülése pusztán az ún. dominó-elv alapján végbemenő történelmi-politikai automatizmusnak, vagy éppenséggel csupán a nagyhatalmi politika globális összjátékának köszönhető. A húsz évvel ezelőtt bekövetkezett változások mögött ott állnak Európa szabadságra vágyó népei és azoknak a százazreknek és millióknak az áldozata – élete, küzdelme és halála –, akik soha nem tudtak beletörődni igazságtalan és embertelen sorsukba, akik mindennapi néma lázadásukkal vagy hősi ellenállásukkal, rendkívüli erőfeszítéseikkel és szabadságharcaikkal hozzájárultak a totalitárius elnyomó rendszerek bukásához, legutóbb pedig a Berliini Fallal együtt a félelem, a hazugság és a gyűlölet választófalait is ledöntötték.

Húsz évvel ezelőtt Kelet-Közép-Európa legbrutálisabb posztsztálini diktatúrájának, a Ceașescu-házaspár rémuralmának a bukása a „hallgatás falának” a megbontásával vette kezdetét. A román „Kondukátor” ördögi falurombolási terve – mintegy 7000 településnek a föld színéről való eltörlése – csak az afganisztáni tálib rendszer kultúra- és civilizációellenességéhez hasonlítható. Ez volt az a momentum, amely az utolsó lökést adta a Ceașescu-rezsim elleni romániai felkeléshez, a hírhedt román titkosszolgálat, a Szekuritáté és a román nacionalizmus elleni lázadáshoz.

Jellemző körülmény, hogy a bánsági Temesváron a kisebbségi magyar református egyháztól indult el a spontán kommunizmusellenes felkelés, egy olyan sok nemzetiségű és sok vallású városból és vidékről, mely többszörösen is megszervezte a kisebbségellenes politikai, nacionalista és vallási elnyomást. Temesvári

templomunkban hétről-hétre az Isten- és embertelen ateista diktatúra ellenében hangzott a szabadító Isten Igéje, – egyebek mellett – azt hirdetvén, hogy ha az emberek továbbra is némán eltűrik a sötétség és félelem hatalmát, akkor – Krisztus tanítása szerint – „a kövek fognak megszólalni”.

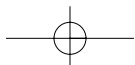
A „hallgatás falát” sikerült áttörnünk. Temesvár román többsége is közösséget vállalt az ellenállókkal, a város román, magyar, német, református, katolikus, baptista és ortodox lakosai páratlan ökumenikus egységben fordultak szembe közös ellenségükkel: Ceaușescu kommunista diktatúrájával. Két évtizeddel ezelőtt „Temesvár szelleme” azt az európai szellemiséget előlegezte meg, amely az Unió jelenlegi politikájában az egységben megvalósuló sokféleségben, a közös értékek pluralizmusában, valamint a nemzetek közötti szolidaritásban és együttműködésben ölt testet.

Húsz év után azonban „Ceaușescu szelleme” is ott kísért a romániai társadalomban. A posztkommunista átmenet, valamint a válságokkal küszködő Európa iránti csalódottság miatt – amint már utaltam reá – sokan visszasírják az emlékekben megszépülő múltat. A hatalmát átmentett politikai osztály – a volt kommunista nomenklatúra –, valamint a bántatlanul hagyott volt Szekuritáté az elmúlt húsz esztendőben saját érdekében minden lehetőt megtett a rendszerváltozás lefékezésére és eltérítésére. A társadalom demokratizálása csak külsőképpen ment végbe. A demokratikus intézményrendszer ugyan létrejött, sőt az Európai Unióba is felvették országunkat – múltjával azonban mindmáig nem nézett szembe Románia. Az igazságtétel és a tulajdonviszonyok átalakulása csak torzult formában vagy részleges mértékben történt meg. A külső változásokkal nem járt együtt a mentális, erkölcsi megújulás. Az emberi, polgári és kisebbségi jogok terén is visszakísért a kommunista, államnacionalista múlt, a gazdasági és szociális átalakulások megkésett voltáról és torzulásairól nem is beszélve. Ezek a gondok és posztkommunista válságtünetek egyébként különböző módon, kisebb vagy nagyobb mértékben az egész volt szovjet tábor társadalmaira jellemzőek.

Az Európai Parlament idén áprilisban fontos lépést tett a rendszerváltozás folytatásának támogatására, egyben pedig a volt kommunista országok tényleges integrációja és felzárkóztatása érdekében: a totalitárius kommunista diktatúrának a nemzetiszocialista diktatúrához hasonló elítélésével. Szintén a kelet-közép-európai országok megújulását, a húsz évvel ezelőtt elkezdődött változások folytatását és az európai egyesülés folyamatát segíti elő az 1989-es változások 20. évfordulójának uniós szinten való megünneplése.

Érintőlegesen szintén ide kapcsolódik a Temesvár vidékéről származó Herta Müller német íróőnek az irodalmi Nobel-díjjal való idei kitüntetése. A Nobel-bizottság – a szakmai elismerésen túlmenően – minden bizonnyal a kelet-közép-európai rendszerváltozás húszéves évfordulójára kívánta felhívni ezáltal a figyelmet, valamint arra, hogy a nemzetek és régiók Európájában minden etnikai közösségnek, illetve kisebbségnek tiszteletben kell tartani a jogait, tagjainak pedig az emberi méltóságát.

Az élete nagyobb részét Romániában leélt Herta Müllert a kommunista diktatúrával és a hírhedt román titkosszolgálatl szembeni bátor kiállás jellemezte. Húsz

ével Ceaușescu bukása után, ugyanazzal a következetességgel leplezi le a poszt-kommunista román rendszert – többek között a *Die Zeit* júliusi számában közölt cikkében –, amelyben a tovább működő Szekuritátéről ír. „Az összes fontos helyen ugyanazok az emberek ülnek, ugyanazzal a mentalitással. Gyakorlatilag semmi sem változott” – állapítja meg egykori hazájáról.

A 20. évfordulóról való megemlékezéseknek és a mostani, ljubljanai konferenciának is mindenekfölött az a szerepük és rendeltetésük, hogy elősegítsék a kommunizmus visszahúzó örökségével való végső leszámolást, valamint az 1989-ben elkezdődött rendszerváltozás kiteljesedését.

